

Helovyno ištakos, raida ir sklaida Europoje

Lietuvoje per mažai žinoma senoji Helovyno paskirtis, kurią dabar užgožia beprasmis iškreiptas šios šventės pavidalas. Ypač Airijoje ir kitose Britų salose dar prisimenama Helovyno kilmė iš senovės keltų *Samhain* šventės, kuri reiškė vasaros pabaigą pereinant į žiemą, siejant su tikėjimu, kad tą naktį mirusiųjų vėlės aplanko namus, tad siekiant užmegzti su jomis ryšį buvo reiškama pagarba: žmonės prie durų palikdavo vėlėms maisto ir dovanų, persirengdavo iš gyvūnų odų padarytais kostiumais, kūrendavo didelius laužus, aukodavo javus ir gyvulius. Kartu buvo vengiama tuo metu galinčių apsilankyti piktųjų dvasių, todėl jas gąsdindami prie durų dėdavo ropių žibintus su išdrožinėtais baisiais veidais.

Atėjus krikščionybei į Britų salas, ši šventė pavadinta Visų Šventųjų išvakarėmis (angl. *All Hallows Eve*, ilgainiui prigijo sutrumpinimas *Halloween*), tačiau ir toliau Airijoje, Škotijoje ji buvo švenčiama išlaikant senuosius papročius, kurie ilgainiui persipynė su krikščioniškomis tradicijomis – atsirado šventųjų, angelų ir velnių kaukės, o einant nuo durų prie durų imta prašyti „sielos pyragų“ žadant pasimelsti už mirusių giminaičių sielas.

Helovyno tradicija ėmė sparčiai keistis XIX a. antroje pusėje, kai į JAV atvykusių airių ir škotų emigrantų jaunimas pradėjo kurti kaukes su siaubūnų įvaizdžiais norėdami labiau išgąsdinti aplinkinius. Netrukus būtent tokias šiurpą keliančias kaukes, jų įvairovę papildant siaubo filmų veikėjais, išpopuliarino komerciniai renginiai. Visgi JAV, Airijoje ir kitose Britų salyno šalyse Helovynas dar išliko kaip bendruomeninė šventė su būdingu kaimynų lankymu ir saldumynų medžiokle (sakant „*Vaišės arba pokštas!*“), panaudojant pačias įvairiausias kaukes (tarp jų ir vaizduojančias visiškai negrėsmingus veikėjus iš filmų, literatūros, pasakų), taip pat kai kuriuos motyvus iš ankstesnių derliaus švenčių.

Sparčiai plintant komercinei Helovyno invazijai, ne visos Europos šalys jai pasiduoda. Pavyzdžiui, Helovynui gana abejingi liko prancūzai, ispanai, italai, austrai, o Lenkijoje šiai atneštinei šventei stipriai priešinasi netgi valdžios atstovai. Norvegijoje būta aktyvaus tėvų pasipriešinimo netgi teikiant peticijas dėl mažiems vaikams netinkamų šiurpą keliančių Helovyno kaukių sklaidos, raginant jų nepardavinėti ir nustoti pelnytis iš baimės bei smurto propagandos.

Kai kur kaip atsvara Helovynui populiarinami savo krašto papročiai, reiškiantys pagarbą mirusiesiems. Pavyzdžiui, Austrijoje jau spalio pradžioje pradedama ruošti *Seelenwoche* šventei, kuri vyksta nuo spalio 30 iki lapkričio 8 d., o Helovyno naktį prieš miegą paliekama duonos, vandens, taip pat neišjunginama šviesa tikint, kad tą naktį apsilankys mirę artimieji.

Įvairiuose Ispanijos regionuose spalio 31 – lapkričio 1 d. vyksta renginiai (neretai karnavaliniai), kuriuose vyrauja bendruomeniškumo tema: dalijamasi atsiminimais, pasakojimais apie vieną ar kitą mirusįjį, net anekdotais, surengiamos suneštinės vaišės, miestų gatvėse kūrenami laužai, skamba muzika. Kai kur ispanai rengia „Sielų šviesos“ šventę: nuo pat ankstaus ryto vaikai išeina rinkti moliūgų, o vėliau miestelio žmonės užkuria laužus, šoka, vaišinasi, vyksta persirengėlių eisenos nuo bažnyčios iki kapinių.

Danijoje spalio pabaigoje pagal seną šventės *Fastelavn* tradiciją vaikai lanko namus, linksmiai žaidžia ir dainuoja.